

ఉపాసనా తత్త్వ గ్రంథమాల, ద్వితీయపుష్పము

మూర్త్యర్చనా తత్త్వము

(Philosophy of Hindu idol worship)

6¹
3-70

3312
అ

11089

రచయిత :

గరిమేశ్వ వీరరాఘవులు,

రామారావుపేట, కాకినాడ.

సర్వహక్కులు
గ్రంథకర్తవి

ACCNO
W. 089

ప్రథమముద్రణ
800 ప్రతులు

31.4.67
V.E.

వెల

రూపాయి

ముద్రణ

(శ్రీ) ప్రభాత్ ప్రింటింగు వర్కుస్
దేవాలయం వీధి, కాకినాడ

1970

ACCN-
11 080

కృతజ్ఞత

నాకు పరమ మిత్రులు, బంధువులు, పరోపకార పాఠీ
ణులును, వదాన్యశేఖరులును కాశికన గోత్రులును, శ్రీ దేవుల
పల్లి జానకిరామయ్యగారి పోత్రులును, శ్రీ సూర్యనారాయణ
మూర్తిగారి పుత్రులును, ద్రాక్షారామ అనాది పవిత్ర క్షేత్ర
మున వెలసియున్న శ్రీ మాణిక్యాంబా భీమేశ్వర భక్త పర
తంత్రులును అగు శ్రీ దేవులపల్లి వెంకట సుబ్బారావుగారు
నాచే రచింపబడిన గ్రంథములను చూచి, ఆ గ్రంథములు
వదాన్యశేఖరు లొక్కొక్క పేరుతో ప్రకటింపబడి లోకోప
కారకములు కానున్నవని వినినంతనే తమంత తాము ఈ
గ్రంథము నచ్చవేయించుట కగు వ్యయమునంతను తాము
భరింతుమని వాగ్దత్తము చేసి ఒక నెల అయినను కాకముందే,
ముద్రణ ప్రారంభించకముందే, తమ వాగ్దానమును నిల్పుకొ
నుచు, తిరిగి జ్ఞాపకమునైనను చేయనవసరము లేకుండగనే
ముద్రణావ్యయమునంతను నా కొసంగినందుల కెంతయు కృత
జ్ఞుడను. వారి నెట్లు స్తుతింపవలెనో తెలియకున్నది. శ్రీ ద్రాక్షా
రామ భీమేశ్వరాలయ శిథిల ప్రదక్షిణ మండపాదుల పునరుద్ధ
రణకు భూరి విరాళము నొసంగియు అందరివలె తమ నామధే
యము నా పునరుద్ధరణ భాగముపై చెక్కించుకొనుటకుకూడ
ఇష్టపడని గుప్తదాతలు వీరు. వారి ఫోటో నీ గ్రంథమున

ముద్రింపింతునని ఎంత వేడినను అంగీకరించక, తుద కెట్లా
 నా బలవంతముచే ఈ కృతజ్ఞతా ప్రకటనకుమాత్ర మంగీక
 రించిరి. సర్వకారణు డా భగవంతుడేయని వారి విశ్వాసము.
 త్రిలింగాధినాథుడగు మాణిక్యాంబా సహిత భీమేశ్వరుడు వారికి
 సమస్తైశ్వర్యములను సుఖశాంతులను ఇచ్చి బ్రహ్మజ్ఞానము
 ద్వారా తరింపజేయుగాక.

రామారావుపేట

కాకినాడ

8-7-1970

ఇస్లు, విధేయుడు

గరిమెళ్ల వీరరాఘవులు

గ్రంథ కర్త.

విషయ సూచిక

విషయము	పుట
1. చరిత్ర సంగ్రహము	1
2. మూర్త్యర్చనాపశ్యకత	3
3. సంకల్పము	11
4. అంగన్యాస కరన్యాసములు	13
5. విగ్రహము - దేవతావిర్భావము	15
6. భక్తి తత్వములు-వాని ఫలములు	17
7. దేవతార్చనా సౌలభ్యము	21
8. అర్చనా స్వరూపము	24
9. సమయాచారము	25
10. కలశస్థాపన	26
11. అర్చన ఎల్ల చ్చేయవలెను	28
12. అర్చన కర్థము	30
13. హిందువులది ఏ కేశ్యరోపాసనయే	34
14. ప్రసాదము	35
15. ఇష్టదైవము	36
16. పరివార దేవతా తత్వము	39
17. పంచాయతన తత్వము	40
18. ముగింపు	43

పీఠిక

శ్రీమాన్ శ్రీబాష్యం అప్పలాచార్యులుగారు, M. A.

వ్యాకరణ విద్యాప్రవీణ, భాషాప్రవీణ

సంస్కృత ప్రధానోపన్యాసకులు

గవర్నమెంటు పితాపురం మహారాజా కళాశాల

కా కి నా డ.

సర్వ జగత్కారణభూతమగు పరబ్రహ్మ యుపాస్యమని ఉపనిషత్తులు ప్రతిపాదించుచున్నవి. “కారణంతు ధ్యేయం” అని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఆ కారణవస్తువు పర-వ్యూహ-విభవ-అర్చ-అంతర్యామి-రూపమున నైదువిధములై యున్నది. అంతటను నిర్వికారమై యున్నను, సాకారమై, సగుణమై, ఇంద్రియగోచరమై, సుఖారాధ్యమైయుండు అర్చామూర్తి మిగిలినవానికంటె ఉపాసనకు సులభోపాస్యమై, సర్వగుణపరిపూర్ణమైయుండును. పాఠ్యము అర్చామూర్తియందు పూర్ణముగా నుండునని ఆగమములు చెప్పుచున్నవి. వ్యూహవిభవములకంటె పరార్చాంతర్యామిలు అధికగుణ పరిపూర్ణములు. అందు పరము అవ్యక్తమై ఉపాసనకు దుర్గమమైయుండును. అంతర్యామి యుపాసనము సమాధినిష్ఠులకుడప్ప సర్వసులభము కాదు. కావున పరిపూర్తియండి సులభమైన మూర్తి ‘అర్చ’ అని వేదనేత్రులందరు దానినే ఉపాసించి తరించిరి. ఇది తెలియనివారు అర్చారాధనము ప్రాథమికులకై కల్పితమనియు,

దేవాలయములు ఉపాధులకై యేర్పడినవనియు భ్రమించుచుందురు. అర్చామూర్తులు భక్తులతో ప్రత్యక్షముగ మాటలాడుట, వారి యోగక్షేమములను వహించుట అనేక చరిత్రలలో స్పష్టముగా గోచరించును. బ్రహ్మోపాసనచే తరించుటయే విగ్రహారాధనచే తరించుట. విగ్రహోపాసన బ్రహ్మోపాసనమునకు విరుద్ధము కాదు. ఆ మూర్తియందు బ్రహ్మధ్యానమునే సాధకుడు చేయును. దానినే యనుభవించును. ఆ దేవతామూర్తులు కాల్పనికములు కావు. వేదచోదితములు. ఏయే దేవతామూర్తి ఏరూపమున నుండునో వేదములలో కలదని, దేవతలు విగ్రహము కలవారనియు బ్రహ్మనూత్రములందు స్పష్టముగ గోచరించుచున్నది.

అట్టి విగ్రహములను గృహములం దారాధించి తరించు సాధకు లెందరో గలరు. కాని మన సిద్ధాంతమున ఎవరేది చేసినను అది సర్వసుఖావహము కావలెననునదే మన లక్ష్యము. అందుచే విగ్రహములకు దేశ-రాష్ట్ర-పుర-గ్రామాది క్షేమ సంపాదనకై ఆలయముల నిర్మించి అర్చనా విధానమును ప్రతిపాదించిరి. దీనిని నిరూపించు శాస్త్రములు ఆగమములు. వానియందు దేవాలయ నిర్మాణమున, తద్రూప కల్పనమున, విగ్రహ ప్రతిష్ఠాపనమున ఎన్నో రహస్యములు ఇమడ్పబడియున్నవి. మన అధ్యాత్మవిద్య నిత్యజీవితముతో మేళవింపబడియుండును. మనము చేయు ప్రతి కార్యమునందును, విద్యయందును, కళయందును, కావ్యమందును, శాస్త్ర

మందును ఆధ్యాత్మికత అంతర్లీనమై సాగుచునేయుండును. పైని చూడ నుండరముగ నాకర్షించి లోచూపు గలవారికి నత్యమై, శివప్రదమై విరాజిల్లునట్లు వెల్లొండఁ జేయుటయే మన నిర్మాణ లక్ష్యము. మన శరీర నిర్మాణము, కాలముకూడ ఆ యాధ్యాత్మికతను సూచించుచున్నవిగనే యున్నవి. అట్టి తత్త్వప్రతిపాదకముగనే దేవాలయ నిర్మాణమును సాగినది. ఇది చూచువారికి శిల్పవిన్యాససుందరమై మనోహరముగనుండును. భావించువారికి సృష్టి తత్త్వ ప్రపంచన సమర్థమై యుండును. అన్వేషించువారికి గుహాంతర్వర్తి పరమార్థ దర్శనము నొసంగును. బిందువునుండి ఆవిర్భవించిన సృష్టి పంచభూతాత్మిక వ్యష్టి సృష్టినరకు విరివినొంది మరల నవ్యక్తమం దెట్లు లయము నుండనో దేవాలయమున ఆ చూపు గలవారికి కాన్పించును. శరీరము ఎట్లు నిర్మింపఁబడినదో దేవాలయ మట్లు నిర్మింపబడినది. దీని యంగములే దాని యంగములు. హృదయగుహాంతర్వర్తి దహరాకాశస్థిత పరమాత్మోపాసనమే! దేవాలయ విమానాంతర్వర్తి గర్భాలయస్థిత అర్చావిగ్రహోపాసనము. కాలమున కెన్ని యవయవములు కలవో అన్ని యవయవములు దేవాలయమున గాన్పించును. ఇట్లు భావించిన, ఒక్క విగ్రహారాధనచే పరోపాసన, పూజోపాసన, విభవోపాసన, అంతర్యామ్యుపాసనకూడ చేసినట్లగుచున్నది. దేవాలయమున ఆ రజఃపరుడగు, తమఃపరుడగు, కారణస్వరూపుని, సచ్ఛబ్ద వాచ్యుని భావించును. సంకర్షణాది వ్యూహమూర్తులు ఇందు

ఆనహింసఁబడును. విధవానతారమూర్తులు ఆయా రూపముల
ఆలయములందు ప్రతిష్ఠితములై యుండును. సమ్యక్భావనచే
నిది యంతర్యామి భావనయే కాగలదు. ఇట్టైదువిధములుగ
నుండు పరమాత్మోపాసనమే విగ్రహోపాసనము. కాని
బొమ్మలపూజ కాదు.

ఇక నిర్మించిన దేవాలయమో అనాదియగు వేదవాఙ్మ
యము మొదలు నేటివఱకు సాగుచుండిన సర్వశాస్త్ర కళా
సమాహారము. అందుపనిపత్ప్రతిపాదితములగు రహస్యము
లిమిడియున్నవి. సాంఖ్యాది సర్వశాస్త్రములు నందున్నవి.
వాస్తుశాస్త్ర నిధానమే దేవాలయము. సర్వకళలకు నది
కూడలి. ఇట్లా నిర్మాణములో ఒక ప్రత్యేకత కలదు.

విమాననిర్మాణము, మండపనిర్మాణము, స్తంభనిర్మాణము,
కుండికానిర్మాణము, మన్నగునవి ప్రత్యేక రహస్యార్థబోధ
కములయ్యు సౌందర్య సమన్వితములై ఆనందప్రదములై
యొప్పుచున్నవి. ఎట్లు ఋషులు చేయు తపోయజ్ఞాదులు వారికే
కాక సర్వప్రజాశ్రేయస్కరములో తల్లీ దేవాలయములు
సర్వప్రజాశ్రేయస్కరములు. ఇందు ప్రతిష్ఠింపబడిన దేవతా
మూర్తులుకూడ వైష్ణవములేకానిండు, శైవములేకానిండు,
శాక్తములేకానిండు ఒక్కొక్కరహస్యమును మనకు వెల్లడించు
నవై వాని నుపాసించుటచే మనకొక్కొక్క సిద్ధిని ప్రసాదించునవై
యున్నవి. ఆయా విగ్రహముల మూర్తుల తత్త్వములు
గ్రంథమున చూచిన పాఠకులు గ్రహింపగల్గుదురు. ఆధ్యా

త్మికముగాకాక తాకికముగాకూడ దేవాలయములు మన సమాజమున కత్యావశ్యకములు. అవి మనలో అనేకత్వములో నేకత్వమును సాధించు సాధనములు. అచట మన తరతమ భేదము లంతరించును. జౌవాధిక భేదమును విస్మరించి అందరము కూడియున్నను ఆతయమున నద్వైతమునే యనుభవింతుము. అది యనుభవైకవేద్యము.

ఇట్లు రహస్యార్థప్రతిపాదకములై సర్వసులభములై సర్వార్థప్రదములై విరాజిల్లు దేవాలయములు, విగ్రహారాధనము నేడు మనకెందుకో తెలియక పాశ్చాత్యవాసనాదూషితలమగుటచే కాఁబోలు-అసారతాబుద్ధికలుచున్నది. జ్ఞానము ప్రధానము కాని విగ్రహారాధనమెందుకని కొందరు, హృదయమున నారాధింపనలనే కాని దేవాలయమెందుకని కొందరు, విగ్రహారాధనచే సాధకుడు పరాకాష్ఠ నందలేడని కొందరు, వెర్రి వెర్రి యుక్తులు చెప్పి మనలో విశ్వాసమును నడలించఁజేయుచున్నారు. ఇట్లు మిథ్యాజ్ఞాన, సంశయజ్ఞాన, వీపరీతజ్ఞానములు కలిగినరోజులలో కుతర్కవిలసితులగు మానవులకు కనువిప్పు కలిగించుటకు 'దేవాలయములు—విగ్రహారాధనము' అను విషయమున మహోత్కృష్టమగు విషయమునందిచ్చిన ఈ గ్రంథము ఎంత యుపకారము చేయగలదో చెప్పనలవిగాదు. ఇందు పరామర్శింపబడినవి ఒకశాస్త్రమునకు సంబంధించిన విషయములు కావు. తత్త్వశాస్త్రము, శాస్త్రము అగమములు, వైఖానస, పాంచరాత్ర, శైవ, శాక్తాదులు) స్థాప

త్యము, శిల్పశాస్త్రము దర్శనములు, భూగర్భపరిశోధన, మున్నగునవిన్నియో తరచిచూచినగాని ఈవిషయము లింతగా ప్రపంచించుట కష్టమని చదివి చూచినవారికి గోచరింపఁగలవు. ఎంతోకాలము ఎంతో శ్రమపడి ఆస్తిక్యముతో, ధర్మశ్రద్ధతో ఇదే తమ జీవితలక్ష్యముగా పరిశీలించి గ్రంథరూపమున సంతరించిన శ్రీ గరిమేశ్వ వీరరాఘవులుగారు కడు ధన్యులు, ప్రశంసనీయులును. కాని ఒక్కటి పిచారము-ఇంత మహత్తరమైన గ్రంథము అంధ్రజాతి యందుకొని చదువగలదో లేదో యని.

కాని ఒక్క టేదైర్యము. ఈచిన్నవ్యాసములకు మూలముగు బృహద్గ్రంథము శ్రీ శ్రీ జగద్గురు శ్రీ కాంచి కామకోటి పీఠాధిపతులగు శ్రీ చంద్రేశ్వరేంద్ర సరస్వతీస్వామివారి కృపాచిత్రమైనదిని. జగన్మాతృస్వరూపులగు దివ్యశ్రీచరణుల కృపాప్రాభవమున నా బృహద్గ్రంథము అచిరకాలముననే అంధ్రజాతి కందగలదు. కాని యంతవరకు చిన్నతడినైన ఒసంగి మసలను పేదచేర్చనలెనని యీ చిన్నవ్యాసములను సంతరించి ప్రకటింపజేయవలెనను నుదారాశయముతో నారాటపడుచున్న శ్రీ వీరరాఘవులుగారి ఔదార్యమునకు ఇవే నా నమోవాకములు.

నాకీవిషయమున అర్హతలేదని తెలియును నేనీమాటలు వ్రాయనర్హుడను కానని యెరుగుదును కాని యీ వాక్యములు విన్నప్పుడు కలిగిన యానందము నాపుకొనలేక

ఏవో కొన్ని పలుకులను పలికిన నా యీ దుస్సాహసమును
పెద్దలు మన్నింతురుగాక! (శ్రీ వీరరాఘవులుగారికి ఆయుర
రోగ్యైశ్వర్యములను, వారు రచించిన గ్రంథమునకు ఆచంద్ర
తారార్చశాశ్వతత్వమును శ్రీ శ్రీనివాసుడు కటాక్షించుగాక
కాకినాడ) ఇట్లు, సుజనవిధేయుడు
19-4-'68 } శ్రీభాష్యం అప్పలాచార్యులు.

గ్రంథపరిచయగూర్చి పండితాభిప్రాయములు

ఆర్షవిద్యాభూషణ శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తము, M.A. గారు
ఆంధ్రప్రదేశ్ విశ్వహిందూపరిషదధ్యక్షులు
కాకినాడ. 18-3-'68.

(శ్రీ గరిమేశ్వ వీరరాఘవులుగారు రచించిన “విగ్ర
హారాధనతత్వము,” “దేవాలయ స్వరూపతత్వము” అను
రెండువ్యాసములను వారు వినిపింపగా విని యానందించితిని.
ఈరెండును విజ్ఞానధరితములైన వ్యాసములు. హిందూదేవా
లయవిధానమును, విగ్రహారాధన పద్ధతిని శాస్త్రీయముగాను
యుక్తసమ్మతముగాను ప్రదర్శించుచు నేటి సందిగ్ధమనసు
లకేకాక ఆస్థికులకుగూడ గల్గుచుండు సందేహములను
పోగొట్టుటకు సమర్థములైన ఈ వ్యాసములు రెండును నొక
క్రొత్తగ్రంథముగా ప్రకటింపబడుచో హిందూమతప్రచారము
నకు దోహదము కల్గుననుటతో సందియములేదు.

“దేవాలయతత్త్వము” దేవాలయమునకు. మానవ శరీర నిర్మాణముతోను, విశ్వతైజ సప్రాజ్ఞలతోను, పరమాత్మ తత్త్వముతోను గల సంబంధము చక్కగా వివరింపబడినది. విగ్రహతత్త్వము, గర్భాలయ రహస్యము, గర్భాలయమండలి పరిమితజ్యోతిర్నియమము, కలశ, విమానస్థూపికాబింద్యాది పరమార్థము—ఇత్యాదులు మిక్కిలి విమర్శ పాటవముతో నిరూపింపబడినవి.

అట్లే “విగ్రహారాధన తత్త్వము” మన యారాధన విధానములోని వైజ్ఞానికసంపత్తిని కరతలామలకము గావించుచున్నది. విజ్ఞాన విరహితముగా ఉపాసనము చేయు మూఢుల పట్లకూడ పరమేశ్వరుని యనుగ్రహము ప్రసరింపకపోదు కాని “జ్ఞాత్వా కర్మాణి కుర్వీత” యను న్యాయమున తత్త్వము నెఱిగి కర్మోపాసనములను గావించువారికి ఫలవిశేషము గలదు. శ్రీ వీరరాఘవులుగారు మనకీజ్ఞానమును కలిగించుటకై యీ రచన గావించినారు. అఖండైకపరమేశ్వరతత్త్వమే శివనూర్యవిష్ణ్వంబికాది రూపమున నెల్లుపాసింపబడునదియు పేరు స్పష్టపరచినారు; అర్చన ప్రయోజనమును వ్యాఖ్యానించినారు. విగ్రహారాధనమే పరమేశ్వరారాధనమని యెట్టి సంశయాత్ములకైనను విశ్వాసము కల్పించినారు.

వీరి యీ రెండు వ్యాసములకును ఆస్తికశిఖామణులు హార్దికమైన స్వాగతము నొసగగలరని నా విశ్వాసము.

ఇట్లు,

జటావల్లభుల పురుషోత్తము.

విన్నపము

ఇదిపరిశోధన గ్రంథము. అందుచే ఇతరుల రచనా సంగ్రహము చేయకతప్పదు. స్వతంత్రరచనాగర్వము నాకులేదు సమన్వయమే నాది. విశ్వమందనేక పుష్పములు వికసించియుండును. మధుపమందలి మధువును సేకరించి తేనె పట్టున నుంచి మనకందించు చున్నది. మధుకరి దోషికాదని నా తలంపు మధుకరవృత్తిగా నీ గ్రంథమును తమకందించి తిని. ఆయా రచయితల సందందు బేర్కొనియున్నాను. వారందరికిని నా కృతజ్ఞతావందనములు నా యందాదరము జూపి దేవాలయ స్వరూపతత్త్వము మూర్త్యర్చనాతత్త్వము అను నా పుస్తకములను చదువగా విని తమ యమూల్యాభిప్రాయమును వ్రాసియిచ్చిన ఆర్షవిద్యాభూషణ శ్రీ జటా నల్లభుల పురుషోత్తము M. A. గారికి; తమకెన్నిపనులన్నను నాయందు వాత్సల్యముజూపి పైనపేర్కొనబడిన నాపుస్తకములను రెంటిని పరిశీలించి ఆ రెంటికి కలిపి ఏకముగా పీఠిక వ్రాసి ఇచ్చిన పండితశేఖరులగు కాకినాడలోని గవర్నమెంటు పీఠికాపురాధీశకళాశాలా ప్రధాన సంస్కృతోపన్యాసకులగు శ్రీమాన్ శ్రీ భాష్యం అప్పలాచార్యులు M. A. గారికిని అనేక కృతజ్ఞతావందనములు. వారి పీఠికయు, శ్రీ పురుషోత్తముగారిచ్చిన పుస్తకాభిప్రాయమును రెండు గ్రంథములకును సంబంధించినవి కాన ఆరెండు గ్రంథములకును ఆదియందు

వానిం జేర్చితిని. పాఠకులకు ఖర్చులేలికగానుండుటకై ఆ వ్యాసములు రెండుగ్రంథములుగా విడదీయబడినవి. కాగితము మహాకరునైన ఈరోజులలో దొరకినకాగితమే మహాభాగ్యముగ చెప్పినంతవెలకు గొని, అచ్చుపనివారల జీతములు ఈ కరువు దినములననుసరించి బాగుగ పెరుగుటచే ముద్రాపకుల హెచ్చురేటునిచ్చి ఈ గ్రంథమును ప్రకటించుటయైనది. ఉదాదులగు పాఠక మహాశయులు దీని నాదరింతురని నా విశ్వాసము.

ఆర్షవిద్యాభూషణ శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తము గారిచ్చిన అమూల్యమగు సలహాప్రకారము “దేవాలయ స్వరూపతత్త్వము- మూర్త్యర్చనాతత్త్వము” అను వ్యాసములను రెండుగ్రంథములుగా విడదీసి అచ్చొత్తించడమైనది గాన. రెండుగ్రంథములందును వారి అభిప్రాయమును ప్రకటించితిని. నా యందాదరముతో తప్పలులేకుండ నిర్దుష్టముగ అందముగ నచిరకాలముననే ముద్రించి ఇచ్చిన కాకినాడలోని శ్రీ ప్రభాత్ ప్రింటింగ్ వర్కు వారికి నా కృతజ్ఞత దెలుపుచున్నాను. రాజోవు మా గ్రంథమునకు విరాళమునుకూడ ఇచ్చినందులకనేక కృతజ్ఞతాశందనములు.

ఓం తత్ సత్.

కాకినాడ

1-8-70

ఇట్లు, విధేయుడు

గరిమెల్ల వీరరాఘవులు

రచయిత

మూర్త్యర్చనా తత్త్వము

చరిత్ర సంగ్రహము

వేదములలో మూర్త్యర్చనావిధి గలదు. చారిత్రకు లెట్లు వ్రాసినను అనాదిగా నేటివఱకు ఆర్యులు విగ్రహారాధనను చేయుచున్నట్లును, అది నేటివఱకును అవిచ్ఛిన్నముగ సాగుచున్నట్లును ప్రతి పూర్వగ్రంథమునుండియు, ఆర్యుల జాతికల్ శాఖవారి రిపోర్టులు, శాసనములు, చరిత్రగ్రంథముల నుండియు ఆధారములు చూపి వేరుగా నొక పుస్తకమును ప్రకటించితిని.

అట్టి హిందూ దేవతార్చనపై జైన, బౌద్ధ, చార్వాకాది మతవిప్లవము లెన్నియో వచ్చి 1500 సం॥రములు దేశమును కల్లోలపరచినవి. మఱియు క్రీ॥శ 7 వ శతాబ్దము మొదలు 18 వ శతాబ్దమువఱకు మహమ్మదీయపాలన ఏర్పడి హిందూమతమునకును, దేవాలయములకును చేసిన యపకృతి ప్రజలకు మరల విప్పిచెప్పవలసిన పనిలేదు. చరిత్ర చదివిన వారెల్ల రెఱుంగుదురు వారి విప్లవము నేడు అఖండ భరత వర్షము ముక్కలు చెక్కలగుటకు కారణమైనది. పిదప నాంగ్లేయ ప్రభుత్వ మేర్పడి మన సాంప్రదాయముల నన్నిటిని తుడిచిపెట్టినది. వాని కపార్థములు గల్పించి నూరిపోసినది.

కాని ఇన్ని ప్రశ్నములను తట్టుకొని మూర్త్యర్చన అవిచ్ఛిన్నముగ సాగుచునేయున్నది. చిత్రమేమనగా మనల నాడే పించు మతములవారందరును అన్ని దేశములవారును తుదకు మహమ్మదీయులుకూడ ఏదియో యొకవిధమగు విగ్రహారాధన చేయుచునేయున్నారని నాచే రచింపబడిన “దేవాలయములు - వాని పూర్వోత్తరములు” అను బృహద్ద్రంధమున నిరూపించియున్నాను. వారి విధానములు, ఉపచారములును భేదించనచ్చును. మహమ్మదీయులు ధూప, పుష్పావచారములనే చేయుదురు. వీరపూజ, గోరీపూజ చేయుదురు. మోకరించి ప్రార్థించినపుడు కాబాశిలను ధ్యానింతురు. రోమన్ కేథలిక్కులు క్రొవ్వవత్తి దీపములుంచి జపముచేసి మద్యం నైవేద్యముచేసి ప్రసాద భక్షణముచేయుదురు అమెరికాలో గృహస్థులు ‘Grace before food’ అనబడు నైవేద్యము చేయుదురు. ఇట్లనేకోదాహరణ లీయవచ్చును.

ఇంతపట్టుదలతో తమ ధనమాన ప్రాణములనొడ్డి ఇన్ని యుగములు పోరాడి ఆస్తికతను, విగ్రహారాధనను నిలబెట్టుకొనినచ్చిన హిందువులను మూఢులనజెల్లునా? మనము చేయునది బొమ్మలపూజయా? నిజముగా నది బొమ్మలపూజయే యైనచో దానికొరకు ఎక్కడను సృష్టిలోలేని ఈ వికారపు బొమ్మలేల? ఏ Bull-Dog నో పెట్టుకొనరాదా? ఈ విశేష స్వరూప మా విగ్రహముల కెట్లువచ్చినది? విగ్రహారాధన తత్త్వమెఱిగినవా రెవ్వరును మూర్త్యర్చనను బొమ్మలపూజ

యన సాహసింపరు. ఎంతటి మూర్ఖుడును తానొక తాతి బొమ్మను పూజించుచున్నానని భావించడు. దాని తత్త్వ మెట్టిదో, దానివలన ప్రయోజనమేమియో తెలిసికొందము.

మూర్త్యర్చనా వశ్య కి త

ప్రపంచమున నన్ని మతములును చుక్కి నొప్పకొనినవే. కాన శాశ్వతత్వము, అస్తిత్వము, జ్ఞానము, ఆనందమును కోరునవే మానన చరమ కోరిక శాశ్వతత్వము జనన మరణ రాహిత్యము. తాను చేసిన పుణ్యమునకు ఫలముగా దేవత్వమును పొందిన మానవుడు ఆ ఫలభోగానంతరము మరల మానవుడు కావలసినదే! కాన తేజోస్వరూపులగు దేవతలుకూడ జనన రాహిత్యమును కోరుదురు. దానికి జ్ఞానమనసరము. ఆ జ్ఞానము జనన మరణ, వృద్ధిక్షీణతలు లేని లోకములలో సాధింప రానిది. దేవతలకు పుణ్యఫలానుభవమే కాని సాధన వీలు లేదు. వారు బ్రహ్మలోకములకు వెళ్ళగలిగినచో బ్రహ్మను గురువుగా ఎన్నుకొనవలెను. లేదా భూలోకమునకు రావలెను. రెండే మార్గములు. వారికి నిద్రకూడ లేదు. అందుచే ఇంద్రియ జయత్వము సాధ్యముకాదు. అనేక జన్మార్జిత పుణ్యవిశేషముచే జ్ఞాన సంపాదనా సాధనమైన జన్మ ఈ కర్మభూమిలో ఋషిసంతతిలో మానవులముగా మనకు లభించినది కాన

యున్న భగవంతుని మంత్రసంస్థార విశేషములచే శిలామృద్ధులలోహ రత్నక్షణికాది చిత్రములయందు మంత్రశక్తిపాతము చేతను కళావిన్యాసములచేతను భావనచేసి తత్తద్దేవతామూర్తులను పర్లరూపనామాదులచే యంత్ర తంత్ర విధులతో నర్చించి భగవదనుగ్రహము పొందుట కర్మవాసనాబద్ధుడగు జీవునకు విహితము.

లోకమునందు రాజు రాజ్యపాలనా సౌకర్యముకొరకు లోహాది ముద్రలయందు తన అధికారపాతముద్వారా ప్రజల కెట్లు సర్వకార్యోపయోగములను కావించునో అట్లే బ్రహ్మాండ కర్తయగు పరమేశ్వరుడు శిలాదిమూర్తులయందు తనచే నిర్మితమైన ఆగమ శాస్త్రములలో చెప్పబడిన మంత్రశక్తి సన్నికర్షద్వారా ఆలయమందును, మూర్తులయందును సన్నిహితుడై భక్తులకును సాధకులకును ఇష్టకామ్యముల నొసగుచున్నాడు. నిర్గుణబ్రహ్మము సాధనచే తప్ప గ్రంథపఠనమాత్రముచే గోచరముకాదు. ప్రస్తుత చరిత్రకారులు భూమండలమును గ్లోబు తయారుచేసి, దానిద్వారా దేశములు, సముద్రములు, నదులు, పట్టణములు, పర్వతారణ్యములు చూపించునట్లు అద్వయ బ్రహ్మతత్త్వమును (అనగా జ్ఞానమును) ఉపాసనము క్రియాదులు నను స్కెచ్ ద్వారా చూపించి దేహమునకు, క్రియలకు బ్రహ్మాండమునకు శివశక్త్యాది మూర్తులకు అభేదమును భోధించుచున్నారు.

నిర్గుణుడగు పరమేశ్వరుని మనస్సులో నుపాసించుట ఆంతరమనియు, బాహ్యమనగా మంత్రములద్వారా మండల,

చక్ర, బింబ, కలశ, యంత్రాదులందు దేవుని శక్తిసంపాతము చేసి అర్చించుటయనియు, ఉపాసన ఇట్లు ద్వివిధము. సాధకునకు లక్ష్యము సిద్ధించుటకొరకు ఏకైక సాధనమగు అర్చనకుగాను రూపమును కల్పించి పూజించుటయే బాహ్య పూజయని తెలియుచున్నది. ఇట్లు కల్పితమూర్తులందు దేవతాభావము నుంచి పూజించి తాను దేవతాభావమునంది క్రమముగా సాధనవలన తనకును దేవునకును అవినాభావమును సాధించి మోక్షమును పొందుటయే ఉపాసనారహస్యము” (శ్రీ తంగిరాల సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రులుగారు, ఆరాధన పత్రిక).

“అజ్ఞానం సాక్షాద్భగవత్పూజాయాః కర్తవ్యత్యక్త్యేన ప్రతిమాయామేవ కర్తవ్యత్వాత్తదర్శం ప్రతిమా నిర్మాతవ్యా” అని చెప్పబడినది. ప్రతిమయే భగవంతుని సంపూర్ణత్వము కాదు. ప్రతిమయందు భగవంతుడున్నాడు. ఆ ప్రతిమలో భగవంతుని సంపూర్ణత్వమును ఆకాలమున భక్తుడా పాతముచేసి ఉపాసించును. (మధ్వాచార్యుని తంత్రసారమునకు చల్లారిస్ వ్యాఖ్యకు శ్రీ కాళూరి వ్యాసమూర్తిగారి అనువాదము) జహోవాను ధ్యానించలేరు. తెలిసికొనలేరు. కనుకనే క్రైస్తవులకు ఏసుక్రీస్తును, శిలువయు, చర్చియు కావలసి వచ్చినవి. ఆశనిపేరనే ప్రార్థన జరుపుట బైబిలుయొక్క విధియైయున్నది. అట్లాను స్వయముగ తెలిసికొనలేరు గావుననే మహమ్మదీయులు ధ్యానముచేసి ప్రార్థించునపుడు మహమ్మద్ గోరీపైనున్న కాబా శిలను ధ్యానింతురు.

“అహం బ్రహ్మాస్మి” అనగలిగిన అద్వైతసిద్ధులుకూడ లోకసంక్షణ్ణము మూర్త్యర్చన చేయవలసియున్నది.

శ్లో॥ యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠః తత్తే వేదరోజనః

శ్లో॥ గతానుగతికో లోకో నలోకః పారమార్థికః

అనునట్లు సామాన్యులు అహంకారదుర్విదగ్ధులై తత్త్వము తెలియకపోయినను తత్త్వవిదులు మానివేసిన తాముకూడ భగవదారాధన మానివేయు ప్రమాదమున్నది. కావుననే శ్రీ శంకరాచార్యాదులు శ్రీచక్రార్చనయు, చంద్రమాహేశ్వరలింగార్చనయు చేసిరి.

శంకరు లిట్లు వ్రాసియుండిరి. “తస్మాత్ మహతో బ్రహ్మణో విజ్ఞాన ప్రతికేన ఉపాసనాత్ జ్ఞానైశ్వర్యవంతో భవంతి.” “హిరణ్యగర్భోపాసనేన అణిమాదిః ప్రాప్తిః అనైశ్వర్యాది మృత్యుతరణంచ.” “కానిచిత్ బ్రహ్మణః ఉపాసనాని కర్మ సమృద్ధ్యర్థీని - కానిచిత్ అభ్యుదయార్థీని - కానిచిత్ క్రమముక్త్యర్థీని” “నిర్గుణమపిసత్ బ్రహ్మ నామరూప గతైః గుణైః సగుణం ఉపాసనార్థం తత్ర తత్ర ఉపదిశ్యతే”

బ్రహ్మసూత్రభా 1-2-14

మ॥ ఉపవాస వ్రతశీల శౌచమఖిసంధ్యోపాసనాగ్ని క్రియా జపదానాధ్యయనాది కర్మముల మోక్షప్రాప్తి చేకూరదు అని యుండుటచే భ్రాంతులై జ్ఞాపూర్ణులు కాకమున్నే ఆ క్రియల విడుచువారు ఉభయప్రథమగుదురు గాన “ప్రతిమా

మందబుద్ధినాం” అనుట ‘సహినిందా’ న్యాయముననే కాని వాస్తవమునగాదు. “దేవతలకు రూపమున్నదా అట్టిది కల్పన చేయుట తప్పుకాదా యని ప్రశ్నింపవచ్చును. దేవతలుమహా భాగ్యశాలుదు కాన వారి కాకార పరిమితి లేదు. వారి కాకార మిట్టిదే, ఇంతియే యుండవలెననినచో వారి మహాత్వము నకు వ్యాఘాతము కల్పించినవారమగుదుము. సమస్తాకారము లును భగవంతునివే యైయున్నవి. సర్వాకారుడైన ఆతని ఆకారములకు నియమము లేనందునను, లేక, సశ్వరమైన వాక్యతాకారము లేనందునను పరమాత్మ నిరాకారుడని యెన్నబడుచున్నాడు.

(తంత్రీసారము అనువాదకులు కా. వ్యా. మూ,

కార్తైలుకవి “The universe is but one vast symbol of God. What is man himself but a symbol of God ” అనినాడు. ఆ విశ్వరూపుని విశ్వోపాసనమే విగ్రహారాధనమని ముందు ముందు చదువగలరు.

సాంఖ్యమున చెప్పబడిన 25 తత్త్వములతోను, యోగమున చెప్పబడిన అష్టాంగములతోను, వేదాంత; కర్మస్వరూపములతోను, తత్త్వముల బ్రహ్మత్మకత్త్వముతోను బ్రహ్మాపాసనాప్రకారముతోను, భగవదారాధన రూపింది మిక్కిలి రహస్యమైయున్నది; శ్రేయస్కరమైనది. (వావిలికొలన సుబ్బారావుగారు, ఆరాధన సెప్టెంబరు 1962

తెలివిగల ముగ్ధులొక బాలుడైన రాకుమారునికి రాజ్యసింహాసనంబున బట్టముగట్టి యెంతకాలమున కాతడు రాజును నభిమానముచే బ్రజలందఱు నాతని యాజ్ఞకు లోబడు వారలయ్యెదరో యంతవఱకు నాతని నెట్లు జాగరూకతతో సంరక్షించుచు నేయుందురో యటులనే ప్రతీకమందు దేవతాబుద్ధి స్థిరపడు వఱకును ప్రతీకోపాసన మావస్యకంబు. ఆపిదప నాభావము తొలగనేరదు.

(శ్రీ) పతంజలి మహర్షి సమాధి రెండువిధములని సిద్ధాంతీకరించినాడు.

1. సంప్రజ్ఞాతసమాధి :- ఇందుపాసకునియొక్కయు, ఉపాస్య దేవతయొక్కయు, ఉపాసనాక్రిమియొక్కయు, జ్ఞానము కలదు.

2. అసంప్రజ్ఞాతసమాధి :- దీనియందు ఈ త్రిపుటి సుఖాంబుధియందు లయమగును కాన జ్ఞాన జ్ఞాతృ జ్ఞేయ భేద మింకను గలవారు స్వగ్రహంబు ననుభవించుచు అసంప్రజ్ఞాత సమాధి నందుట యెట్లు? అందఱకు నది సాధ్యమా? కాన ఆస్థాయి నందువఱకును సగుణోపాసన అననరమే అయి యున్నది.

భగవంతునికి రూపము గలదాయని సంశయమండవచ్చును భగవంతు డనంత రూపముల దాల్చుటకు శక్తిగలవాడు కావున విగ్రహ మాతని యనంతరూపములలో దేనితోను

కూడ నేకీభవించకపోయినను సన్మ్యనంతరూపములలో నొక దానితో దుల్యము కాగలదు. అనగా విగ్రహము యొక్క రూపము భగవంతునియొక్క రూపమును బోలును. లేదా భగవంతుని రూపమే విగ్రహరూపము ననుకరించును. కాన శాస్త్రనిర్ణీతరూపముకంటె సన్మ్యమైన రూపముతో భగవంతుడు గలడని భక్తుడొకడు తలచినను వాని యభీష్టప్రకారమే వానికి ప్రసన్నుడు కాగలడని గీతావచనము “యేవ్యన్యదేవతా” అనుశ్లోకమునందు తెల్పుచున్నది. కాని శాస్త్రసిద్ధ రూపముల నుపాసించుటవలన సరమేశ్వరు డచిరకాలము ననే ప్రసన్నుడగును కాన శాస్త్రసిద్ధమూర్తులే యుపాసనకు ముఖ్యము. ‘విగ్రహభరణము : గో. హరిశ్చంద్రరావుగారు’

సంకల్పము

“సంకల్పః కర్మమానసమ్” “యాదృశీ భావనాయస్య సిద్ధిర్భవతి తాదృశీ” ఎట్లు మన సంకల్పముండునో అట్టి సాధన మన ముచేయుదుము. దాని కట్టి ఫలములే మనకు సిద్ధించును. ఎవరి స్థాయినిబట్టి వారి యుపాసనాదులకు సంకల్పము చేయవలెను. మూర్తి నెంచుకొని సాధన చేయవలెను. తైత్తిరీయ భృగువల్లీ ఉపనిషత్తు ఇట్లు వక్కాణించుచున్నది.

(శు॥ సర్వమిత్యాకాశేతత్ప్రతిష్ఠే త్యుపాసీతప్రతిష్ఠావాన్ భవతితన్మహా ఇత్యుపాసీతమహాస్థవతితన్మన ఇత్యుపా

సీత! మానవాన్ భవతితన్నమ ఇత్యుపాసీత! సమ్యస్తే సైకా
మాః! తద్భ్రహ్మేత్యుపాసీత! బ్రహ్మవాస్థవతి! తద్భ్రహ్మణః
పరిమర ఇత్యుపాసీత! పర్యేణం మ్రియంతే ద్విషంత ససత్త్వాః!

అసగా బ్రహ్మము ఆకాశమునందు సర్వస్వరూప
ముతో ప్రతిష్ఠితమయి యున్నదని ఉపాసింపవలెను. ఆ బ్రహ్మ
రూపమగు ఆకాశము సర్వమునకు ప్రతిష్ఠయని ఉపాసింపవల
యును. అట్టివాడు ప్రతిష్ఠగలవాడగుచున్నాడు. ఆ బ్రహ్మ
స్వరూపమగు ఆకాశము మహాః అని ఉపాసించినచో ఆయ
పానకుడు మహత్త్వము గలవాడగుచున్నాడు. ఆ బ్రహ్మస్వరూ
పమగు ఆకాశము మనస స్వరూపము గలదని ఉపాసించినచో
మనసమునందు సమర్థుడగుచున్నాడు. ఆ బ్రహ్మమును ఈవిధ
ముగా ఉపాసించువాని కోరికలన్నియు తీరుచున్నవి. ఆ బ్రహ్మనే
విరాడాత్మయని ఉపాసించినచో బ్రహ్మమేయగుచున్నాడు.
లేక వేదములు వానికి స్వాధీనమగుచున్నవి. ఆ బ్రహ్మమునే
పరిమరమని ఉపాసించువానికి శత్రులు నశించుచున్నారు.”

ఇట్లు ఒకే భగవంతుడు ఉపాసనాభేదమునుబట్టియు,
స్థాయినిబట్టియు వేరువేరు ఫలముల నొసంగుచున్నాడు. ఈ
యుపాసన స్థూలమునుండి క్రమముగా దారి తీసి తుదకు
బ్రహ్మమునందు నిలచును. ఇది ప్రతీకోపాసనాలక్షణము. ఈ
లోగా ఆయా స్థాయిల సమసరించి ఆయా ఫలములు కలుగునని
పతంజలి మహర్షి “నూ॥ తస్య భూమిషు వినియోగః” అను

సూత్రమున వివరించియున్నాడు. కాన ఉపాసనకు తగు సంకల్పమును, తదనుగుణమూర్తియు తదనుగుణ సాధనా విధానమును అవసరము.

అంగన్యాసకర న్యాసములు

శబ్దతరంగము ననుసరించియే శక్తి వికాసమగును. “Matter is nothing but sound” అనికదా ! ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్ర సిద్ధాంతము. శక్తినుద్బోధించు సూక్ష్మవాదము బీజమంత్ర సమూహము అదియే చిన్మయి; ఆత్మ. కాన దాని నుద్బోధించు బీజ, మంత్రములుకూడ చైతన్యమయమే. కాన నాయూ భగవచ్ఛక్తులకు తగిన బీజ, మంత్ర, న్యాస, నామావళ్యాదు లేర్పాటైనవి. ఆ బీజమంత్రములను శరీరమున న్యాసము చేసికొనవలెను. “దేవోభూత్వా దేవాన్యజేత్” అని శుక్లయజుర్వేదము విధించినది. నీవు దేవతలుడవై దేవతాపూజ చేయుమని దాని కర్థము. ఇదెట్లు? మన మంగ న్యాస కరన్యాసములు చేసి దేవతార్చన చేయుచున్నాము. మన శరీరభాగముల కాయా యధిష్ఠానదేవతలు గలరని శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. ఈవిషయము నాచే రచింపబడిన ‘సటరాజు’ అను గ్రంథమున వివరించితిని. ఆయా తత్త్వాధిష్ఠాతలగు దేవతలను తన శరీరమున గుర్తించి గౌరవించి

వారందరికన్న మిన్నయగు పరమేశ్వర శక్తుపాసనమున విఘ్న
తములు కలుగకుండుటకు వారిని అనుకూలంపజేసికొనుటయే
యది. తాను దేవతాంశగాదెలిసికొనుట. తాకిక దృష్టితో
జూచినను ఆయా ఇంద్రియవిషయములకు లోనుగాకుండునట్లు
ప్రతినబూనుటయే యది. “హృన్మంత్రముతో భక్తుడు
పరమాత్మను హృదయములో నుంచుకొని చూచును. శిఖా
మంత్రముతో తన శరీర రూపాదులను హృదయములోని
కాకర్షించును. వర్మ మంత్రముచే మనస్సు నితరవిషయముల
నుండి మరలించి సందిత్ యొక్క పరమాత్మయందు లగ్నము
చేయును. ఇది ‘నేత్రే సంజ్ఞా’ యనబడును. దానితో తాప
త్రయము లడగును. ‘నారద పంచరాత్రము III భా రాత్రి
III 6 అధ్యాయం 5)

ఇది సమస్త దోషహరము. భగవత్పాదసమీప భూమిక.
న్యాసనమున కర్థము. శరీరము లోపలను వెలుపలను అంతటను
విశ్వమయుడగు భగవంతుని కన్గొని తన్ను మఱచుట ‘నారదపంచ
రాత్రము IV రాత్రి 20 అధ్యాయం. ఎదుటనున్న ప్రతిమయందు
బ్రహ్మాండమందునుకూడ తదంశలను గుర్తించి విరాడ్రూప
భావన ధ్యానాదులు చేయుటయే న్యాసవిధి. ఆ విరాడ్రూపము
సర్థముచేసికొనుచు ధ్యానించినచో పరమార్థ దర్శనమగును.
న్యాసాదులవలన హృదయమున సుప్రతిష్ఠితమైన దేవతయొక్క
శక్తులను మనయం దావాహన చేసికొని మన మా దేవతారూ
పమగుచున్నాము. కవచార్చన కీలకాదులవలన మన మజేయు

లమను భావము గల్గును. న్యాసాదులవలన నాశక్తులు మనలో నిక్షిప్తమగును. దశదిగ్బంధనముచేసి అగ్నిప్రాకార మంత్రము ననుష్ఠించి జపమునకు గూర్చుండిన శ్రీ రామకృష్ణ పరమ హంస చుట్టును అగ్నిప్రాకారము కనబడెడిదని యాతని చరిత్రవలన దెలియుచున్నది. “మంత్రము స్పందనము అను భూతియు మూడును ఏకస్వరముతో మీది కుబుకునపుడు న్యాసము సిద్ధించును. చైత్యమయ న్యాసముచే అనేకా లాకేశకర్తులు పుట్టును. (శ్రీభాగవతుల కుటుంబశాస్త్రీగారు)

వి గ్ర హ ము - దే వ తా వి ర్భా వ ము

విశ్వమునంతను మన మేకముగా చూడలేము. అందున్న భగవంతుని గుర్తించి మనస్సు నాతనియందు లగ్నము చేయ లేము. ఆవిశ్వసంజ్ఞయగు మూర్తియందు విశ్వమయుడగు పరమాత్మ లేకపోలేదుగదా! పరమాత్మ అవిచ్ఛిన్నస్వరూ పుడు గాన అణువు మొదలు మహత్తువఱకు అన్నిటియందు పరిపూర్ణుడుగానే ఉన్నాడు.

(శ్రు॥ అణోరణీ యాన్ మహతో మహీయాన్

అత్మాగుహాయాం నిహితోస్యజంతోః ॥

అను శ్రుతి ఈ విషయమునే తెల్పుచున్నది

“విగ్రహమును విగ్రహమనుకొనుటయే భ్రమ ఏలనన వాస్తవముగా నది పరమాత్మయే యైయున్నది. కాన విగ్ర

హోగాధన ముద్వైతసిద్ధికి న్యతిరేకముగాదు. ఆరోపమార్గము చేత భగవంతునికి విగ్రహమునకు రెంటికి నేకత్వంబు సాధింపవలయును. ఇదియే యుపాసన. రెండును నొకే వస్తువే యనునభేదబుద్ధి దృఢమగువఱకును నారోపాపవాదాత్మకంబైన యభ్యాస మగత్యమైయున్నది. కాన విగ్రహారాధన నట్లు చేయవలెను.” (విగ్రహభరణము గో. హ. రావుగారు)

ఆ మూర్తియందున్న పరమాత్మను భావన, భ్యాస, కళావాహనాదులచే ప్రత్యక్షము చేసికొని, అతని యస్తిత్వమును అందు స్థిరపరచుకొని, దర్శించి, న్యాస సమయమున మనలోనున్న ఆతత్త్వమునే మూర్తిలోనున్న దానితో సమానాధికరణము చేసి అప్పుడు విరాడ్రూప భావనయు పరమాత్మ భావనయు చేసినచో మనకు విశ్వమందంతటను ఆతని తత్త్వ దర్శనమగును. అయినచో మూర్తియం దవ్యక్తముగనున్న వాడు వ్యక్తమెట్లుకాగలడు అనుప్రశ్న వేధించును. “మంత్రాధీనంతు దైవతిమ్” అను వచనానుసారము మంత్రాధీనుడై దేవుడు శిలావిగ్రహమున వ్యక్తము కాగలడు ఆతని వ్యక్తశక్తి భక్తున కనుగ్రహము చూపును. అందులకు నిదర్శనమున్నదా యనవచ్చును.

శా! అంభోజాసనుఁ డదిగాగ తృణపర్యంతంబు విశ్వాత్ముడై!

సంభావంబున నుండు ప్రోడవిపులస్తంభంబునందుండఁడే!

అని ప్రహ్లాదుడు ఉక్కుస్తంభమున పరమాత్ముని ప్రత్యక్షముచేసి చూపినాడు. అది పురాణగాథ యనవచ్చును.

మన యుగములో కూడ తాన్ సేన్ యొక్క పాటకు దీపములు తమంత తాము వెలిగెను. తిరుపతిలో త్యాగరాజు పాటకు భగవన్నూర్తిని జూడ నడ్డమగుచున్న తెర చినిగి క్రిందపడెను. తులసీదాసు నై వేద్యము చేసినదానిని శివలింగ మారగించెను. కృష్ణప్రతిమయే మీరాభాయితో నాడుకొనెను.

(గానకళాపతిక)

దేవాలయ ప్రదేశమునందంతటను దివ్యస్పందనములు ప్రసరించుచుండును. భక్తుల కాయనుభూతి కలుగును. బీజాక్షర మంత్రశక్తిచే దేవత స్ర్బుద్ధము చేయబడినపుడు భగవచ్ఛక్తి వశమై మూర్తియం దావిర్భవించుట యసంభవమెట్లు కాగలదు? అదియే యసంభవమగుచో ఇతర మతములవారి యొక్క కేవల ధ్యానమున కాతడు సాక్షాత్కరించుననునది నమ్ముటెట్లు? తగిన సాధనయున్నచో భగవత్సాక్షాత్కార మెచ్చటనైన నగును.

భక్తి తత్త్వములు వాని ఫలములు

“భక్త్యా వినా బ్రహ్మజ్ఞానం న కదా విదపిజాయతే ।

(మహానారాయణము)

భక్తివిరధిస్తానముగ సంభవింపదు కాన సగుణోపాసనావరము గల్గినది.

“అజ్ఞానాం భావనార్థాయ శ్రతిమాః పరికల్పితాః॥”

(దర్శనోపనిషత్తు)

మేధాతిథి మునీంద్రుడు ఇంద్రుని మేషమని వెక్కిరించుచు పిలువగా ఇంద్రుడు మేషరూపమునంది వానిని హరించెను. కాన దేవతలు కామరూపులు (బ్రహ్మ, సూర్య, దేవతాధికరణము) వేదమున వ్రజహస్తః పురందరః అను స్వతః ప్రమాణ సమర్థనములు దేవతల కాకృతులున్నవి అనుటకు ఉన్నవి. ఆ స్వరూపములను సాక్షాత్కరింపజేసికొనుటకు భక్తి, భ్యాసనిష్ఠలు అవసరము. భక్తి సాధనవలన నెట్టిఫలములు చేకూరునో భక్తచరిత్రలు నాడును నేడునుకూడ దెల్పుచున్నవి. భక్తి సాధన నెట్లు చేయవలెనో, ఎంతవఱకును ఆ సాధన ఆచరణ సాధ్యము కాగలదో, అట్టిసాధన ఎట్టి యద్వైతసిద్ధిని సాధింప సమర్థవంతమైనదో, దాని ఫలమెట్లుండునో, ప్రహ్లాదచరిత్ర మనకు దెల్పుచున్నది. ఆతనిది తత్త్వజ్ఞానముతోగూడి అనుభవసిద్ధిగన్న భక్తి. మనుష్యుడొకరింపగల్గు భక్తిపారము నాతడు ఆచరణద్వారా చూపినాడు. ఆతడు తత్ఫలితముగా నిరపాయతనంది అద్వైతసిద్ధి గాంచినట్లు భాగవతములోని ఈక్రింది గద్యపద్యములు తెల్పుచున్నవి.

ఉ॥ తన్నునిశాచరుల్ వొడువదై త్యకుమారులుమాటిమాటికో!
పన్నగశాయి! యోదనుజభంజన! యోజగదీశ! యోమహా!
పన్నశరణ్య! యోనిఖలపావన! యంచునుతించుగానితా!
గన్నులనీరు దేడు, భయకంపన మేతుడుగాడు, భూవరా॥

ఇందు కేవల భగవన్ను తియేగాని రక్షింపుమను నార్త నాదము లేకుండుట విశేషము. ఆతడు తన్ను భగవదర్పణ జేసి నిర్లిప్తుడయ్యె. రక్షించినను భక్షించనిచ్చినను భగవంతునిదే పూచీ. ఇదియే మార్జాల కిశోరన్యాయము.

ఉ॥ పాపడు లేచి దిక్కులకు, బాహువులొడ్డడు, బంధురాజిలో దూఱడు, ఘోరకృత్యమని దూఱడు, తండ్రిని, మిత్రవర్గముం జీరడు, మాతృసంఘము వసించు సువర్ణగృహంబులోనికిం దాఱడు, కావరేయనడు, తాపమునొందడు, కంటగింపడున్॥

అతనికి శరీరస్మృతియేలేదు అని ఈపద్యమువలన దెలియును.

చ॥ పలువురుదానవుల్ వొడువబాలునిదేహము లేశమాత్రము న్నొలియదు, లోపల్ నరుధిరముబ్బదు, కందదుశల్యసంఘమున్ నలియదు, దృష్టివైభవమునష్టముగాదు, ముఖేందు కాంతియుం బొలియదు, నూతన శ్రమము పుట్టదు, పట్టగు దీనభావమున్॥

ఆతడు భగవత్కృపవలన నిరపాయత నొందుట ఇందు గాననగును. “ఇట్టి సర్వాత్మకంబై ఇట్టిదట్టిదని నిర్దేశింపరాని పరబ్రహ్మంబు దానయై యమృతహావిష్ణునియందు జిత్రంబుజేర్చి తన్మయండయి పరమానందంబునం బొందియున్న ప్రహ్లాదుని యందు రాక్షసేంద్రుండు దన కింకరులచేతం జేయించుచున్న మారణకర్మంబులు పాపకర్మునియందు బ్రయుక్తంబులయిన సత్కారంబులుంబోలె విఫలంబులగుటంజూచి” ఆశ్చర్యపోయి నాడు. ఇక్కడ భక్తిప్రపత్తులకును అద్వైతజ్ఞానసాధనకును అభేదముచూపబడి రెంటికి నేకమగు చరమఫలమగు నద్వైత సిద్ధినందుట చూపబడినది.

(జాపది అవ్యవధిలో ఆర్తప్రసన్నురాలుకాగా కామ సిద్ధిమాత్రము వడసినది. గజేంద్రుడెంతయో జ్ఞానభక్తిచూపెన కాని ఇంకను శరీరరక్షణ కోరుచునే యుండెను. ఆతనియొద్ద భగవంతుడు ప్రసన్నతజూపి సాలోక్య సామీప్యముక్తులనిచ్చి రక్షించెను. ఇష్టముచే భీష్ముడును, వైరముచే కంస శిశు పాలురును నిరంతర నిష్ట జూపి సాయుజ్యము వడసినారు. రాధ సారూప్యత నందెను. ప్రహ్లాదుడు భక్తిపారముచే తానే పగ బ్రహ్మయైనాడు; గురువగు నారదుని మించి భక్తులలో ప్రథమ గణ్యుడయ్యెను. ఇట్లు వారి వారి భక్తిస్థాయినిబట్టి వేర్వేరు ఫలములు గల్గుచుండును. ప్రహ్లాదునివలె అద్వైతసిద్ధిసందుటకు గూడ సాధనము భక్తిప్రపత్తులుపకరించునని గుర్తింపవలెను. ఆతనిది తైలధారవంటి నిరంతర భక్తిప్రవాహము. అటువంటి ప్రహ్లాదుడుకూడ తరుణోపాయముగా నవవిధ భక్తులను ప్రవచించినాడు:—

మ! తను హృద్భావల సఖ్యమున్ శ్రవణమున్ దానత్వమున్ వందనా! ర్చనముల్ సేవయు నాత్మలో నెఱుకయున్ సంకీర్తనల్ చింతన! బను నీ తొమ్మిది భక్తిమార్గముల సర్వాత్ముక్ హరిన్ నమ్మి స! జ్ఞుడై యుండుట భద్రమంచు దలతున్ సత్యంబు దైత్యోత్తమా!

అనినాడు. ఈ తొమ్మిదిమార్గములలో ఒక్కొక్క మార్గమును చేపట్టి తరించిన భక్తులు గలరు. కాని ముక్తి సాధమున కీ తొమ్మిదియు మెట్లని నా యుద్దేశ్యము. ఒక మెట్టు

నెక్కినగాని తరువాత మెట్టెక్కుటకు వీలులేదు చూడుడు. భగవంతుడన్న ఇష్టమున్నగాని ఆతనిగూర్చి వినుట తటస్థించదు. ఆ రెండును చేకూరినగాని భగవంతునికి దాసుడు కాజాలడు. దాసుడైనగాని వందనార్చనములు సేయడు. వందనార్చనము లేకాగ్ర మనస్కుతతో చేసినగాని ఆత్మలో భగవత్తత్త్వ మెఱుకవడదు. ఆ యెఱుక గల్గినపిదపనేగాని దానిని నిల్పుకొనుటకు సంకీర్తన చేయడు. సంకీర్తన చేసినగాని చింతన (నిధి,ధ్యానలు) కుదరదు. చింతనగల్గి భక్తి స్థిరపడినగాని ముక్తి లభింపదు. ఇట్లు సవవిధ భక్తి సాధనలు ఒకదానికొకటి యాలంబములై తుదకన్నియు స్థిరపడిన వెనుకనే పూర్ణఫలము లభ్యమగుచున్నది.

దేవతార్చనా సౌలభ్యము

ఆ సవవిధభక్తులలో అర్చనయొకటిగదా ! ప్రహ్లాదు సంతవానికిని శ్రీ శంకరాచార్యులంతటివారికిని భగవదర్చన అవసరముకాగా మనబోంట్ల లెక్కయేమి?

భగవదర్చన యనునది యొక యోగము. అందు మధురమైన యనుపాసముతో బాలుడు మందును గ్రహించునట్లు, సకలేంద్రియములును తృప్తిచే నివృత్తి నందగా చిత్తైకాగ్రతగల్గి పైనజెప్పబడిన మిగిలిన సోపానముల నెక్కుటకు వీలు

కలుగును. దేవతాప్రత్యక్షత, ఆత్మత్వప్తి, అతాకికసంఘటనము, మొదలగునవి పూజాకాలమునందే ప్రాప్తములగును. ఈవిషయమునే ప్రహ్లాదుడు బోధించెను:—

సీ॥ కమలాక్షు సర్పించు కరములు కరములు

శ్రీనాథు వర్ణించు జిహ్వా జిహ్వా

సురరక్షకుని జూచు చూడ్కులు చూడ్కులు

శేషశాయికి మ్రొక్కు శిరము శిరము

విష్ణు నాకర్ణించు వీనులు వీనులు

మధువైరి దవిలిన మనము మనము

భగవంతు వలగొను పదములు పదములు

పురుషోత్తమునిమీది బుద్ధి బుద్ధి

దేవదేవుని చింతించు దినము దినము

చక్రహస్తాని ప్రకటించు చదువు చదువు

కుంభినీధవు జెప్పెడి గురుడు గురుడు

తండ్రి! హరి జేరుమనియెడి తండ్రి తండ్రి.

అనియెను. ఇట్లు మనస్సా పరమాత్మ ధ్యానములో నుండగా, చేతులా పరమాత్మునికి పూజచేయుచుండ, నాలుక యాతని సహస్రనామావళి నుచ్చరించుచుండ, శిరమాతనికి సతిసేయగా, వీనులాతని నామ, గీత, వాద్యముల వినుచుండగా, పదములాతనికి ప్రదక్షిణించి నృత్యముచేయగా, మేను పులకరింపగా, ముక్కు ఆస్వామికి పూజచేసిన యామము

సువాసనకు తృప్తి జెందగా, పాయూపస్థలు నియమబద్ధములై మనస్సు వానిని మరచియుండుటచే నివృత్తి జెందగా ఇట్టి ఇంద్రియ వ్యాపారములన్నియు నణిగి, ఏకోన్ముఖమై భగవంతునియందు మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారములు లయించి యోగసాధన చక్కగా సాగును. ఇదియే మూర్త్యర్చనా పరమార్థము. ఆపని యోగాభ్యాసమునందువలె బలవంతముచేతగాక, జ్ఞానమార్గములోవలె చెరువు మరువులు, క్రిందు మీదులుగాక చక్కని బాటలో హాయిగ సాగిపోవును. ఇదియొక యాకర్షణావిధాన చిత్తవృత్తి నిరోధము. చిత్తవృత్తి నిరోధమే పరమార్థలబ్ధికి మూలమని అన్ని మతములు అంగీకరించినవిగదా! ఇట్లు క్రమముగా ఇంద్రియ వృత్తులు బాహ్యప్రపంచమునుండి తొలగి భగవత్ప్రతిబింబముద్వారా భగవదాయత్తములగును. చిత్త మంతర్ముఖమగుచుండును. అంతర్ముఖమైన చిత్త మాత్మయందు పరమాత్మ నవలోకించును. Habit is the second nature అని ఆంగ్ల సామెత గలదు. ఒకనాడు నిష్ఠకుడరకున్నను త్వరలో సాధనచే కుదురును. ఇంద్రియములకు పనిచెప్పకున్నచో నవి విజృంభించి స్వేచ్ఛార్థముచేసి దుర్గతి గల్గించును. Idle mans brai is t e Devil's work shop అన్నారు. కావుననే కులశేఖరాశ్వార లిట్లాత్మప్రబోధముచేసికొనినారు:— శ్లో! జిహ్వ కీర్తయ కేశవం మురరిపుం చేతో భజశ్రీధరం పాణిద్వంద్య సమర్చయాచ్యుతకథాం శ్రోత్రద్వయం త్వం శుణు

కృష్ణం లోకయ లోచనద్వయ హరేర్గచ్ఛాంఘ్రియుగ్మా
లయం

జిఘ్రుఘ్రాణముకుండపాదతులసీంమూర్ధ్నిన్నమాఢోక్షజం॥

అని. అవినిర్వాప్యపారముగానుండి దుర్వృత్తులకుడిగకుండ
సద్వాప్యపారమున మునిగి చిత్తైకాగ్రతాయోగమున కనుకూ
లించునట్లు చేయుటయే విగ్రహారాధన. అంతియేకాని బొమ్మ
లపై పూజాద్రవ్యముల నొలుకబోసి యాడుకొనుటకాదు.

అర్చనా స్వరూపము

“గౌరవిత ప్రీతిహేతు క్రియాపూజా”భక్తిచే గౌరవించు
క్రియలే పూజ. పరమాత్మ స్వరూపభావనను శిలామయ
విగ్రహమునందు నిల్పి, బ్రహ్మభావన దానియందు స్థిరపడిన
వెనుక సాధకుడు తానిని తన శరీరమున సంతర్లినము చేసికొని
ధ్యానించుటయే, అనగా శరీరముయొక్క బాహ్యంతరములందు
రెంటును భగవదస్తిత్వమును గుర్తించి ఆంతరంగికార్చన చేయు
టయే విగ్రహార్చన. పరమార్థముగ శ్రీ మధ్వాచార్యులవారి
తంత్రసారములో వ్రాయబడియున్నది. “విగ్రహము భగవంతు
డను విషయము పంచేంద్రియ విషయము గాకపోయినను
శాస్త్రసిద్ధమగుటనలన విగ్రహత్వబుద్ధి నశించి, బ్రహ్మత్వ
బుద్ధి విగ్రహమునందు జనించువఱకును విగ్రహమును బ్రహ్మ

ముగా ధ్యానింపవలెను. పాపాణాది ప్రతిమలందు శాస్త్రప్రోక్తములైన చతుర్భుజత్వాది భగవద్రూపముల నారోపించి, చతుర్భుజత్వాది బుద్ధిచే పాపాణత్వాది బుద్ధిని బాధింపవలయును. శ్రీ సురేశ్వరాచార్యులవారు తైత్తిరీయ వార్తికమునందు ఇట్లానతిచ్చియున్నారు :-

శ్లో॥ శాస్త్రార్వితథయోపేత్యహ్యతాదాత్మ్యాభిమానతః ।
చిరాసనం భవేదథే తదుపాసన ముచ్యతే॥

శాస్త్రముచేత బేర్కొనబడిన దేవతయను భావముతో నొక యుపాస్యవస్తువును బొంది యట్టివస్తువే దేవతయను నభేదబుద్ధి జనించువఱకును జిత్రమద్దానియందు జిరకాలము నిలచుటయే యుపాసన మనబడుచున్నది ఈ భావమునే శ్రీ విద్యారణ్యస్వామి తైత్తిరీయ శిక్షావల్లీభాష్యమున విస్తరించియున్నారు. ప్రతిమాజ్యోతి నాత్మజ్యోతియందే యుద్వాసనంబు చేయవలెను. ఆవాహనములో ఆత్మజ్యోతినుండి ఆవాహన చేయవలెను. అఖిలభూతంబులందును ఆత్మయందును అమరువానిగ నెఱిగి సర్వాత్ముడైన హరిని, ఇష్టప్రతిమయందు బూజింపగాదగునని పద్మపురాణ పాతాళఖండమున చెప్పబడినది.

సమయాచారము (ఆంతరంగికార్చన)

దహరాకాశమునందు శ్రీచక్రమును భావించి యచ్చట జేయు పూజాదికము సమయాచారము. వసిష్ఠాది తంత్రపంచక

మునకు సమయ వ్యవహారమనిపేరు. ఆ తంత్రములందు చెప్పబడినరీతిని శివునితో సమానముగా జెప్పబడుటచేత దేవి సమయాదేవి యనబడును. ఈ విధానము ననలంబించువారు సమయాచారు లనబడుదురు.

మూలాధార చక్రమునుండి లేచిన కుండలినీదేవి మణి పూరమునందు స్రవ్యక్షముకాగా నచట పాద్యాది భూషణాంతోపచారములతో బూజింపవలెను. ఆమె ననాహతము నకు గొంపోయి అచ్చట తాంబూలాంతమగు నుపచారములచే నర్చింపవలెను. పిదప నామెను విశుద్ధచక్రము దాటించి చంద్రకళాస్థానమగు ఆజ్ఞాచక్రముజేర్చి నీరాజన మీయవలెను. పిదప సహస్రారమున శివునితో సంయోజించి ధ్యానించి ఆ పిదప కుండలినీ తన యథాస్థానమగు మూలాధారకుల కుండమున జొచ్చు సమయమువఱకు ఆ ధ్యానములో నుండుట సమయాచారము. (శ్రీ ఈశ్వర సత్యనారాయణగారు;

క ల శ స్థా ప న

—

సాధారణముగ దేవతా విగ్రహము లేనిచోట కలశ స్థాపనము చేయుచుందురు. అంగదేవతాపూజ కొఱకుగూడ దానిని స్థాపించెదరు. కలశ ప్రధానమూర్తి స్థానము నాక్ర

మించును. అందు ఘట, పల్లవ, ఫల, జల, రత్నస్థాపనలు కలశస్థాపన కంగములు. అది హృదయఘట ప్రతిబింబము. కాన చైతన్యము విశేషముగా నభివ్యక్తమగు తావు. లోపలి ఏ కేంద్రమునుండి మంత్రోచ్ఛారణ జరుగునో (హృదయ మన్నమాట) ఆ కేంద్రమువైపు మంత్రోచ్ఛారణముతో చిత్తము ముందడుగువేసి ఏజ్ఞానక్షేత్రమునందు జేరునపుడే దేవతావిర్భావస్థానమును గుర్తింపగలడు." (శ్రీ ఉష్మాక నారాయణమూర్తిగారు) హృదయకుహరమే స్వర్గము. అనగా దేవతాస్థానము అని మంత్రపుష్పములో పఠించుచున్నాము. అట్టి ఘటస్థాపనాసంతరము పూజ యారంభమగును అట్లు స్థాపించిన కలశములోనుంచు జలము భావప్రతినిధి. హృదయ ఘటమును పుణ్యభావ జలముతో నింపకున్నచో జ్ఞానోదయముకాదు. దేవతాస్వరూప భావనాప్రతీకమే కొబ్బరికాయ 'పూర్ణఫలము' దాని యఖండజ్ఞానశిఖవై వైపునకుంచుదురు. దాని గుజరే మేధస్సు. దాని కన్నులు త్రికాల ప్రతినిధులు, మామిడి, రావి, జువ్వి, రేగు, మేడి అను పంచపల్లవములు 'చిగురుకొమ్మలు' పంచకర్మేంద్రియ ప్రతినిధులు. ఘటములో నుంచు పంచరత్నములు పంచ జ్ఞానేంద్రియ ప్రతినిధులు. వీని యన్నిటి స్థాపనతో ఘటము సర్వతత్త్వ సంపూర్ణమై పూర్ణమూర్తిత్వము వహించును.

మండపమందలి కలశత్రయమే గుణత్రయము. ప్రతిమా, తండుల, కలశ, వస్త్రాదులే దేహమందలి త్వగాది ధాతువులు

దీనిస్థాపనతో సమష్టి వ్యష్టిరూప బ్రహ్మాండ బ్రహ్మలకై కృషి ఘటిల్లినది.

అర్చన ఎట్లు చేయవలెను

అర్చన మూలమంత్రముతో చేయవలెను. “మూల మంత్రేణ పూజయేత్” అని విధిగలదు. ఈ విధానమునే కల్పోక్త విధానమందురు. పురుష సూక్తము, లేక, దేవియైనచో, శ్రీసూక్త విధానముగా ఆ సంకల్పముతో పూజింతురు. ప్రత్యేక దేవతామూర్తికి రెండువిధానములచేతను చేయు ఆచార మున్నది. అందులకు కారణము తరువాత వివరింపబడును. పూజలో నామావళిని ప్రణవముతో ప్రారంభించి ‘నమః’ తో నామము నాఖరుచేయవలెను.

విగ్రహమును పూజించవలెను కాని ఏకకాలమున విగ్రహమునంతను గ్రహించలేము. పూజించనులేము. విగ్రహ అవయవ విశేషార్థములనన్నిటిని ఏక కాలమున స్మరించుటయు కష్టము. కాన ఆతని యొక్కొక్క అవయవమునే ఆరాధించుచు పూర్తిచేయుట కర్తవ్యము. దీనినే ‘అథాంగపూజా’ యని కల్పములో నామపూజకు ముందు ఏర్పాటుచేసిరి. అందు పాదాది శిరఃపర్యంత మొకవిధానము. ఇది యారోపప్రక్రియ శ్రీ శంకరులు దీనిననుసరించి శివ పాదాదికేశాంతస్తుతి చేసినారు.

శీర్షాది పాదాంతపూజ ఇంకొక విధానము ఇది యవరోహప్ర
క్రియ. సౌందర్యలహరిలో ఆచార్యులవారు దేవి నీక్రమ
ములో స్తుతించిరి. ఒక్కొక్క అనయనమునే పూజించి
ఆ భాగమునకు చెప్పబడిన మంత్రములోని శాస్త్రసిద్ధగుణము
లను వాని విశేషార్థములను మననముచేసి ధ్యానించి, పిదప
మరియొక అనయనమును పూజించుట కర్తవ్యము. భగవద్వి
గ్రహమండలి ప్రతిభాగమునకు ప్రత్యేక శాస్త్ర రహస్యా
ర్థములు గలవు. వానిభావనలతో మనస్సును నింపి
ఆభాగమును పూజించి ధ్యానముచేయుచు విగ్రహమునకు
సర్వాంగపూజ గావించినచో విగ్రహపూజ పూర్తియగుననికీ
విగ్రహతత్త్వము అంతయు మనస్సునకెక్కి భక్తి స్థిరపడును.
అప్పుడు పూర్తిధ్యానము చేసినచో ఃధి ధ్యానలు గల్గును.
ఇది పృథక్రకరణ (Specialised) యొక్క ప్రధమప్రయోజ
నము. పాదాది శిరః పర్యంతపూజ భాగవతులొప్పినదే
“సంచితయే ద్భగవత్శ్చరణారవిందం.” (భాగవతము) “ప్రథమం
చుంబితచరణా జంఘాజానూరు చక్రాణి” 16శ్లో (ఇది జగన్నాథ
పండితరాజు తన ‘భామినీవిలాసము’ కడపట భగవన్నూర్త్య
పాసనాక్రమము నిటులనూచించె) అనగా “నాచిత్రవృత్తి
మొదట విష్ణునియొక్క ముద్దుపెట్టబడిన పాదములు గల్గి
తరువాత వరుసగా జంఘలను జానువులను నాభిమండలమును
కొగలించుకొని యటుపిమ్మట ముఖపద్మముయొక్క సౌందర్య
మందు క్రిడించుగాక” అని. నాయక మొదట ప్రాధేయపడి

పాదములకెరగి పిమ్మట పరిరంభాదులను యధేచ్ఛగా ననుభవించి కడపట ముఖవిశోకనమందు విశ్రాంతి నొందు భంగి భక్తుని భావనయు నొనరించునని యాశయము ఇది మధుర భక్తిరీతి.

ఇటు అంగపూజచేయుటవలన విసుగుజెందక చాలసేపు భగవత్సేవలో నిమగ్నులగుటలోని సౌకర్యము రెండప్రయోజనము.

ఇట్టి పూజలో సౌందర్య వైచిత్ర్యమువలన సంతోష బాహుళ్యము గల్గును. ఆప్యాయత హెచ్చును ఆ విగ్రహమట్లు సమస్తావయవ పూజలంది బహుసుందరముగ గన్పట్టుచు భక్తుల నెక్కువగ ఆకర్షించును. కాననే పూజా కల్పములలో “అధాంగపూజా” అని ప్రత్యవయనమునకు వేరు వేరు జాతుల పుష్పములతో వివిధావయవ వర్ణ నావిశేషముతో దాని అంతరార్థము నిమిచ్చి నామములు కూర్చబడియున్నవి

అ ర్చ న కి ర్థ ము

పృథ్వికి (గంధము, పరిమళము గుణము, గంధము కష్ట సహిష్ణుతాసూచన. పృథ్వీగుణమగు పరిమళయుక్తమయిన గంధార్పణ ఒక ఉపచారము. పృథ్వియేమండపము. వస్త్రాభరణ తులస్యాదులు పృథ్వీసంబంధోపచారములే. జలములు,

షడ్రసోపేతద్రవ్యములు, రసగుణ ప్రధానమగు జలసంబంధోపచారములు దీపనీరాజనోపచారములు రూపతత్త్వనిష్ఠమగు తేజస్సంబంధోపచారములే ఛత్రచామరసేవలు, ధూపోపచారములు స్పర్శగుణప్రధానమగు వాయుసంబంధోపచారములు. 'దీనివలన నాధకుని వాసన లడంగును.' శబ్దమాకాశగుణము. వాద్య విశేషములు, స్తోత్రములు, స్మృత్తగీతసేవలు ఆకాశ సంబంధోపచారములు ఇట్లు మనము చేయుపూజమంతయు పంచభూతములు పంచతన్మాత్రలతో కూడినదే. సృష్టిసంబంధమైనదే. ఇట్టి ద్రవ్యార్పణచే పూజాద్రవ్యంతర్గత సృష్టిరూప విరాట్ తత్త్వమునకును, ప్రతిమాంతర్గత ప్రతిబింబాత్మక పరమాత్మతత్త్వమునకును, పూజకుని హృదయాంతర్గత జీవాత్మతత్త్వమునకును ఏక్యానుసంధానము చేసినట్లయినది. ఏలనన.

శ్రు|| బ్రహ్మర్పణం, బ్రహ్మహవి, రభిహ్మగ్నో బ్రహ్మణా హుతమ్ || అను వేదమంత్రము ప్రకారము పరబ్రహ్మకొరకు బ్రహ్మస్వరూప పూజాద్రవ్యములను బ్రహ్మగ్నియనదగిన బ్రహ్మస్వరూప ప్రతిమయందు బ్రహ్మస్వరూపుడైన సాధకు డర్పించినట్లయి అద్వైతసిద్ధియైనది.

ఇట్టి ఏక్యాను సంధాన పూజచే విశ్వమంతయు భగవంతునితో నిండినట్లర్థమయి విరాడ్రూపము దృశ్యమానమై అదహంకారము నశించిపోగా పరమాత్మాను సంధానము సిద్ధించును.

భగవద్గీతలో 6 అధ్యాయము 29, 30 శ్లో॥ లలో చెప్పబడిన ఆత్మసంయమనయోగ మిదియే.

శ్లో॥ సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మనిః
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః॥

అనగా ఆత్మయోగి అంతటను ఆత్మదర్శనము చేయుచున్నాడు. తాను సర్వభూతములయందును, సర్వభూతములను తనయందును ఆత్మరూపముననున్న విధమును గ్రహించుచున్నాడు.

శ్లో॥ యోమాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయి పశ్యతి
తస్యాహం నప్రణశ్యామి నచమే నప్రణశ్యతి॥ గీత॥

ఎవడు నన్ను సర్వభూతములయందును సర్వభూతములను నాయందును చూచుచున్నాడో వానికి నేను నిత్యుడను. వాడును నాను నిత్యుడే. విశేషార్థము:- 'నప్రణశ్యామి' 'నప్రణశ్యతి' అనగా పరోక్షతను పొందను. పరోక్షతను పొందడు. అనగా అదర్శనమును పొందను అనగా ప్రత్యక్షమగుచునే యుండును. యోగక్షేమముల వహింతును. ఆతడెల్లపుడును నన్ను గాంచుచునేయుండును. నా రక్షణ నందును. మేమిద్దరము ఇట్లు ఒకేస్వరూపమగుచుమని తాత్పర్యము.

ఈ భగవద్గీతా శ్లోకములందు చెప్పబడిన విరాడ్రూప, ఆత్మస్వరూప అనుసంధాన యోగమునకు, న్యూసాది, ఉపచారాంతపూజ, క్రియాస్వరూపము. ప్రపంచము శివశక్త్యాత్మకముగా తెలిసికొని, శ్రీచక్రమును శివశక్తి సంపుటముగా

తెలిసికొని బ్రహ్మాండ సంజ్ఞగా నెంచి శ్రీచక్రము సర్పించి, దేహమందుగల యోగచక్రములతో శ్రీచక్రము నన్వయించుకొని, యోగాభ్యాసము చేయుచు, కుండలినీశక్తిని ప్రయోగింపజేయుచు ఆయా చక్రములందుగల యాకినీ, రాకినీ, లాకినీ, కాకినీ, డాకినీశక్తులకు పరివారసహితముగా నాంతరంగికార్చన చేయుచు రుద్ర విష్ణు బ్రహ్మగ్రంథులను భేదించుకొని సహస్రారకమలమునకు గొంపోయి, నాదబిందు కళాతత్త్వముల గుర్తించి వాని కతీతమైన పరతత్త్వమునం దానందించుటయే సమయాచార రహస్యము. ఈ యాచార సాధనలో దేహ, దేవాలయ, బ్రహ్మాండ, శ్రీచక్ర, మంత్ర, గురుకాలముల కభేదము సాధించుట ధ్యేయమైయున్నది.

అహో! ఎంతటి తత్త్వమయము. భావనాసంపూర్ణమును అయిన పూజ హిందువులది! కావుననే

శ్లో॥ అర్చకస్య తపోయోగా । దర్శనశ్శాంతి శాయనాత్ ।

అభిరూప్యాచ్చ బింబానాం । దేవస్సాన్నిధ్య మిచ్ఛతి ॥

అని ఆగమశాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. అనగా అర్చకుడు చేయు ఏకాగ్రమనస్సుతోడి తపస్సు, మఱియు పూజలనలనను, అర్చనావిశేషముల బాహుళ్యమువలనను, విగ్రహము తీర్చబడిన ధ్యానానుకూల స్వరూపమువలనను దేవతాశక్తుల విగ్రహమున సతిశయించి యాశ్రయించియుండునని యర్థము. దీనినే మనవారు స్థల, శిలాభోగములందురు. అట్లు

గానిచో అన్ని దేవాలయములు ఒకే స్థాయిలో నుండియుండును. కొన్నిటి కాధిక్యము ఈ కారణముననే కలిగినది.

హిందువులది ఏకేశ్వరోపాసనయే

పూజలో మనము చేయు ప్రథమోపచారము ధ్యానము. ఏ మూర్తి ధ్యానమైనను అందు అఖండ సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మ లక్షింపబడియుండును. రెండవ యుపచార మావాహనము. దేవాలయములలోని ప్రతిమాపూజ కావాహనమును, ఉద్వాసనయు ఉండెను. అచ్చట శాశ్వతముగా నా భగవంతుడు నిలుచునట్లు మొదటనే స్థాపనలోనే కర్మలాచరింపబడియుండెను. ఇతరతా పూజలో ప్రతిమలోనికా ధ్యానమూర్తి వచ్చి నిలుచుట(వ్యక్తమగుట) కావాహనమది. అతడట్లు వ్యక్తమైనట్లును లేక ఆ మూర్తియందు విశ్వమయుడగు నా పరమాత్మ యుండుటను మనము గుర్తించినట్లును ఈ యుపచారముచే నిశ్చయించుకొనిన పిదపనే ఇతరోపచారము లారంభమగును. కావుననే ఇది యుపాసనయైనది. ఇది పరబ్రహ్మోపాసనయే గాని బొమ్మలపూజ కాదు. అనేక విగ్రహములున్నను ఎవరి కేది యభీష్టదేవతయో ఆ యభీష్ట ప్రతిమనే పరమాత్మ స్వరూపముగా భావించి పూజింతురు. ఇతర ప్రతిమాపూజ వారు చేసినను ఏకకాలమున భిన్న దేవతా

తత్త్వముల నుపాసింపరు. కాన ఇది పరమాత్మ భావనయే. పరమాత్మోపాసనయే. ప్రతి యుపచారమంత్రములోను ఆ పరమాత్మ భావనయు ఆతనివలన సృష్టియైన వానిలోని పవిత్ర వస్తువు లాతనికే సమర్పించి ఆతని ప్రసాదములుగా వానిని స్వీకరించుటయు ఇమిడియున్నవి. కాన హిందువు లేకేశ్వరోపాసకులే యగుదురు.

ప్రసాదము

ఈశ్వర పాదములకడ బెట్టిన పదార్థము ప్రసాదమగును. నారికేళమునకు నారికేళత్వము నశించును. అన్నమున కన్నత్వము పోవును. స్థూలమైన నారికేళాదులు సూక్ష్మమైన ప్రసాదముగా, పరమేశ్వరుని దయగా బరిణమించును. ఆదయా స్వరూపమే ప్రసాదరూపమున మన కందుచున్నది. లేనిచో నా యల్పద్రవ్యకణమున కాసించి చేజాచుదుమా? ఇచ్చినది పుచ్చుకొందుమా? పుత్రులకు దేహాదు లొసంగువాడు జనకుడు. తండ్రి సంపాదనలో నొక ఫలమును చేకొని బిడ్డడు మరల తండ్రికే ఇచ్చినపు డాతండ్రి బిడ్డనుజూచి అమితానందమంది వానినే తినుమని ఇచ్చివేయుట లేదా? భగవత్ప్రసాద మట్టిదికాదా? భగవంతుని కర్పింపకుండ నాతనిచే సృష్టంపబడిన వస్తువును గొనుట దొంగతనమే యగునని భగవద్గీత బోధించుచున్నది.

కార్యము లాతడు నెఱవేర్చుచు అనంత నామరూపముల దాల్చుచున్నాడు. లోకుల యభిరుచి ఏ గుణ రూప నామ కార్యములందు గలదో అందుకు తగిన స్వరూప ప్రతిమలో ఆ గుణ, కార్య ధురంధరత్వ సంపూర్ణత్వము నాశ్రయించి తన పని నెఱవేర్చుకొనుటలో తప్పన్నదా? అంతమాత్రముచే నా భగవంతుని కనేకత్వము పట్టినదా? అట్లే కానియెడల ఒకే ప్రభుత్వమున కిన్ని డిపార్టుమెంటులు, అధికారులు, ఎంనులకు?

కాన పరమాత్మ త్రిమూర్తి స్వరూపములుగాను వీరి కతీతుడగు నిర్గుణుడుగనుకూడ ఉన్నాడని తేలుచున్నది. ప్రతి మూర్తిలోను పరబ్రహ్మ తత్త్వమును, ఆతని యనంత శక్తు లలో నీ విగ్రహమునం దావిర్భవింపజేసిన ప్రత్యేక గుణ విశేష తత్త్వమును, విరాడ్రూప తత్త్వమును, ఈ విగ్రహ ప్రత్యేకాంశ కుసాంగములును సాక్షాత్కరించియుండును. ఆ విగ్రహ ప్రత్యేకతత్త్వము కామ్యసిద్ధికొం కర్చింపబడును. అందలి యుసాంగము లందుకు దోహదము చేయును. అందలి విరాడ్రూప పరతత్త్వములు జ్ఞాన ము క్తులకొం కుసాసింపబ డును. ఆతత్త్వము లావిగ్రహమునందు మంత్ర, యంత్ర, తంత్ర విధ్యుక్త కర్మలచే నిక్షేపింపబడి (వ్యక్తమై) ఆ విగ్ర హము సమస్త దేవతాత్మకముగాకూడ పనిచేయును. కావు ననే ఏ విగ్రహ దేవతా ధ్యాన, నామావళిలైనను అందా దేవత సర్వదేవతాత్మకుడుగను, పరబ్రహ్మమూర్తిగను, సృష్టి స్థితి లయకారుడుగను, ప్రత్యేక దేవతగను వర్ణింపబడియుం

డును. ఆకారణముననే ఆమూర్తికి చెందిన కల్పోక్తప్రకారముగానేగాక, పురుషసూక్త లేక శ్రీనూక్తవిధానముగా కూడ జోడించి ఉపచారములు చేయుట సాంప్రదాయమై యున్నది. య, ర, ల, వ, హ లు పంచభూత బీజాక్షరములు. 'శ' సర్వదేవతాతత్త్వ బీజము వీనితో సంపుటిచేసి గంధ, పుష్ప, ధూప, దీప, నైవేద్య ఆచమనీయోపచారము లొక్కొక్కదానిచే క్రమముగా చేయుదురు. 'య ర ల వ హ' లచే ఆవిగ్రహమం దుపాంగములకును 'శ' చే ఇతర సర్వదేవతలకును వీని యన్నిటిచేతను ప్రధాన తత్త్వ దేవతకును చేయుదురు. అనగా ఈ మూర్తి కొన్ని యుపాంగదేవతలతో కలసి పరమేశ్వరతత్త్వము, పూర్ణతత్త్వములతో ప్రతిష్ఠింపబడి పనిచేయుచున్నాడని యర్థము. సృష్టి స్థితి లయ కర్తయుకూడ నాతడేయగును. ఈవిషయము చతుర్థగ్రంథమున వివరించబడును.

పరివార దేవతాతత్త్వము

ఒక భక్తునియొక్క కొన్ని కోరికలు తీర్చుటకు భగవంతుని కొన్ని శక్తుల కలయిక అవసరమైయుండును. అందొకటి ప్రాధాన్యత వహించును. ఆ ప్రధానశక్తిని ముఖ్యదేవతగాను, తక్కినవానిని అధిదేవతా ప్రత్యధిదేవతలుగాను, లేక, పరి

వార దేవతలుగాను, లేక, సాంగ సాయుధ సశక్తి పత్నీ పుత్ర పరివారముగాను పూజింతురు. దేవతల ఆయుధములు అహం కాగాది దుష్ట శత్రువార నూచకములుగాను, విద్యా మోక్ష ప్రద నూచకములుగాను ఉన్నవి. ఏ దేవత కే యాయుధము లుంచబడినవో ఆ దేవతోపాసనవలన నాతని యాయుధములు సూచించు ఫలములు కలుగుచుండును.

పంచాయతన తత్త్వము

“ఆదిత్య మంబికాం విష్ణుం గణనాథం మహేశ్వరం” సూర్యుడు. అంబిక, విష్ణువు, గణనాథుడు, ఈశ్వరుడు అను ఐదు ప్రధాన తత్త్వములుగా హిందూ విగ్రహారాధన వర్గీకరించబడియున్నది. సృష్టికి కారణము సృథి వ్యాప స్తేజో వాయు రాకాశముల నెడి పంచభూతములును, వాని గుణములగు శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధముల నెడు పంచతన్మాత్రాలును త్వక్ చక్షు శ్రోత్ర జిహ్వఘ్రాణముల నెడు జ్ఞానేంద్రియములును, వాక్ పాణి పాద పాయూప స్తల నెడి. పంచ కర్మేంద్రియములును, మనస్సును, మొత్తము 21 తత్త్వములును, పరమాత్మయు.

ఈ తత్త్వాధిదేవతలే ఆదిత్యాది పంచమూర్తులు. కాన సృష్టికృమము స్థితి లయ తత్త్వములు తెలిసికొని తత్తచ్చక్తుల

నుపాసించి తద్వారా పరబ్రహ్మమును దెలిసికొని జ్ఞానపూర్ణులై ముక్తి నొందుట మన సాంప్రదాయము. ముందు తెలియబడునది సృష్టి స్థితి లయములు. వాని ఆధారముతో తల్లినమైన విరాడ్రూపుని గుర్తించి తద్వారా పరమాత్మ తత్త్వము నెఱుంగు స్రయత్నము. సోపానపంక్తివలె వడిదుడుకులులేని చక్కని రాజమార్గము. కాన సృష్ట్యా ద్యాధార శక్త్యధిదేవతలగు ఆదిత్యుడు, అంబిక, విష్ణువు, గణనాథుడు, మహేశ్వరుల నందరిని ఉపాసింపవలెనని విధించి నిత్య పట్కర్తలలో ఈ దేవతార్చన నొక కర్మగా జేసిరి.

శ్లో॥ స్నానం సంధ్యా జపో హోమో
దేవతానాంచ పూజనం
ఆతిథ్యం వైశ్యదేవంచ
పట్కర్మాని దినే దినే (పరాశరస్మృతి 1-39)

శ్లో॥ నారాయణం మహాదేవం
ఆదిత్యం గణనాయకం
శక్తిం చైవాథ పంచైతా
స్పృత్యహం పూజయే ద్విజః

ఈ పంచాయతన దేవతలలో ఆదిత్య ప్రతీకముగా కావేరీనదిలో దొరకు స్ఫటికమును, అంబికకు స్వర్ణముఖీనదిలో దొరకు పంచలోహశిలయు, విష్ణునికి గండకీనదిలో దొరకు సాలగ్రామములును, గణపతికి శోణానదిలో దొరకు

అరుణశిలయు, మహేశునికి సర్వదానదిలో దొరకు బాణలింగమును ప్రతీకములుగా నిర్ణయించబడినవి. అందు ఇష్టదేవతను మధ్యనుంచి తక్కినవానిని శాస్త్రోక్తవిధిగా సలుమూలలందుంచి ఆ దేవతకు నిర్ణీతమైన విధానముచేతనే తక్కినవానిని పూజించు టాచారమైయున్నది. దానివలనకూడ ఇది ఏకేశ్వరోపాసనయేయని ద్యోతకమగుచున్నది. ఈ పంచాయతన పూజలో ఆవాహనాది షోడశోపచారములు పురుషసూక్త విధానముగాను, స్నానము నా మంత్రముతోను వెంటనే పురుషసూక్త, శ్రీసూక్త, మన్వసూక్త, సమక, చమక, పంచామృత, ఫలదక, శుద్ధోదక మంత్రములచే చేయవలెను. సూక్తములను యథాశక్తిగా పఠించవలెను శంఖతీర్థము శిరస్సున జల్లుకొని సాలగ్రామ శిలావారిని మంత్రముచే శరీరశుద్ధి పాపక్షయ, మోక్షములకొరకు ముమ్మారు లోనికి బుచ్చుకొనవలెను. (ఉద్ధరిణైతో.) ఇది పంచదేవతాపూజయైనను ఏకేశ్వరోపాసనయేయని శాస్త్రము చెప్పుచున్నది :-

“ఉపాసనం పంచవిధం బ్రహ్మోపాసనమేవ తత్”

ఒకే పరమాత్మయొక్క పంచశక్తులను సృష్టితత్త్వము తెలిసికొని తద్వారా పరమాత్మ జ్ఞానము సంపాదించి మోక్షమందుటకుగాను ఉపాసింతురు. అట్టి దేవాలయములనుకూడ నిర్మించిరి. ఇంతకన్న పరమాత్మ శక్తిని, పరమాత్ముని తెలియదగిన సులభోపాయము లేదు. కాన ఇది ఏకేశ్వరోపాసనయేగాని బహుదేవతోపాసన కాదు.

ముగింపు

ఇట్టి హిందూ తత్త్వోపాసన యేడ! “పరలోకమం దున్న మా తండ్రి ఆత డీలోకమున లేడని భావమేమో. మా నిత్యాహారమును మాకిమ్ము. (Give us our daily bread) అని ఏసుక్రీస్తుపేర మిక్కిలి వినయముతో వేడుకొను చున్నాము మా తండ్రి!” అని ప్రార్థించు మత ప్రార్థన యేడ! “అల్లా సర్వశక్తివంతుడు. అతని సమ్మనివారిని నఱకి వేయుము” అను మతగ్రంథ వచన మేడ! విజ్ఞాలు, తత్వజ్ఞానులు వీనిలో నుత్తమ తరణ సాధన సరసి చేపట్టుదురుగాక! ప్రపంచమున నేమతమునందైనను ప్రహ్లాదుని చరిత్రవంటి చరిత్ర బోధింపబడినదా! అద్వైతసిద్ధి నొక్క ఆర్షమతము తప్ప ఇతరమతియు లేవైన నిర్వచింపగలిగినవా? అనుభవింప గలిగినవా? వారా మన మూర్త్యుపాసనను నిరసించుట. తత్త్వము తెలియక వారెట్లన్నను మన మన ఉత్తమోత్తమ దేవతార్చన చేయుచునే యుండుముగాక! జీవితము ధన్యము చేసికొని మోక్షసామ్రాజ్యమును చూరగొందుము గాక! ప్రపంచమున కభ్యుదయ మార్గమును హిందువులు చూపుదురుగాక!

గీ॥ చేతులారంగ శివుని బూజించడేని

నోరు నొవ్వంగ హరికీర్తి నుడువడేని

దయయు సత్కంబు లోనుగా దలపడేని

కలుగ నేటికి తల్లుల కడుపుచేలు. (పోతన.)

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిచాలయంతాం
 న్యాయేణ మార్గేణ మహీం మహీశాః
 గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం
 లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు.
 ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః
 తత్సత్ బ్రహ్మర్పణమస్తు.

సీ॥ దేవాలయము చుట్టు దీర్ఘంబు లుండుట
 తీర్థముల్ జరుగుట దివ్యముగను
 తీర్థములకు బహు తైర్థికుల్ నచ్చుట
 వచ్చినవారి కవ్వారిగాఁగ
 అన్నదానాదిక మవిరళంబుగ నౌట
 అందుచే బుణ్యంబు లధిక మాట
 పుణ్యాధికత చేత భూమిపై నెందును
 ధనధాన్యసంపద తనరుచుంట

గీ॥ ధనము ధాన్యము లిట్లు లత్యధిక మగుట
 దేశము సుభిక్షమై దాన దీప్తి గనుట
 దేవతలుఁ బుట్టఁ గోరు టీదేశ మందుఁ
 దలఁపదేవాలయంబుల వలన నిజము.